

Х. З. Махмудов,

*д. е. н., професор, професор кафедри підприємництва і права,
Полтавський державний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2287-1467>

Н. В. Дем'яненко,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права,
Полтавський державний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3516-2715>

В. В. Кривошея,

*здобувач ступеня вищої освіти магістр, спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність, Полтавський державний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-0616-0638>

В. П. Шамрай,

*здобувач ступеня вищої освіти магістр, спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність, Полтавський державний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-9810-2446>

В. К. Передера,

*здобувач ступеня вищої освіти магістр, спеціальності 076 Підприємництво,
торгівля та біржова діяльність, Полтавський державний аграрний університет*

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-7337-7273>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.20.44

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

K. Makhmudov,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department of Entrepreneurship and Law, Poltava State Agrarian University,

N. Demyanenko,

PhD in Economics, Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Entrepreneurship and Law, Poltava State Agrarian University,

V. Kryvosheia,

Master's degree student, specialty 076 Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity, Poltava State Agrarian University

V. Shamrai,

Master's degree student, specialty 076 Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity, Poltava State Agrarian University,

V. Peredera,

Master's degree student, specialty 076 Entrepreneurship, Trade and Exchange Activity, Poltava State Agrarian University

STATE SUPPORT AS A FACTOR IN THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN RURAL AREAS OF UKRAINE

У статті визначено, що до війни головними проблемами малого і середнього бізнесу були судова система, корупція і отримання доступу до закордонних ринків товарів і капіталу, а зараз вони стикаються з проблемами зруйнованої інфраструктури, відсутності попиту і браку доступу до фінансування й страхування. Зазначено, що бізнес державу підтримує продовжуючи працювати, сплачуючи податки й створюючи нові робочі місця. Влада в свою чергу, створює для бізнесів можливості щодо розвитку: впроваджує програми підтримки на національному й місце-

вону рівнях й допомагає в створенні співпраці із міжнародними донорами. Визначено, що урядові програми й ініціативи з підтримки бізнесу, грантова програма «Робота спрямовані підтримувати підприємництво та сприяти інноваційному розвитку. Але у 2022 р. декларована державна підтримка агропромислового комплексу України становила 4,6 млрд грн, що на 42,9 % менше ніж у 2018 р. Зазначено, що державна підтримка відбудови аграрного сектору має бути спрямована на підтримку стійких компаній та інфраструктури. Поглиблення ланцюжків доданої вартості в агробізнесі, збільшення експорту та сприяння ІТ-стартапам створюють можливості щодо економічного розвитку.

During the war, business works in synergy with the state to defeat the enemy: small and medium-sized enterprises interact with regional administrations and territorial communities to restore and develop entrepreneurship. When surveyed, 29% of entrepreneurs found that up to 20% of their companies also failed, and more than half saw a decline of 21% or more. There were no changes in only 6% of the surveyed companies, and only 11% during the year of the war were able to demonstrate an increase in income. The state is trying to create all the necessary conditions for its survival and innovative development. But the lack of financial resources for recovery at the same time hinders business the most. The article determined that before the war, the main problems of small and medium-sized businesses were the judicial system, corruption and gaining access to foreign markets of goods and capital, and now they face the problems of destroyed infrastructure, lack of demand and lack of access to financing and insurance. It is noted that business supports the state by continuing to work, paying taxes and creating new jobs. The government, in turn, creates development opportunities for businesses: it implements support programs at the national and local levels and helps in establishing cooperation with international donors. It was determined that government programs and initiatives to support business, the eRobota grant program, are aimed at supporting entrepreneurship and promoting innovative development. But in 2022, declared state support for the agro-industrial complex of Ukraine amounted to UAH 4.6 billion, which is 42.9% less than in 2018. It is noted that state support for the reconstruction of the agricultural sector should be aimed at supporting sustainable companies and infrastructure. Deepening value chains in agribusiness, increasing exports and promoting IT startups will create opportunities for economic development. The restoration of the agricultural sector should be based not only on the goals of production growth, but also on ensuring the long-term sustainable development of Ukraine on the way to EU membership.

Ключові слова: малі та середні підприємці, державна підтримка, аграрна сфера, сільські території, інноваційний розвиток.

Key words: small and medium-sized entrepreneurs, state support, agrarian sphere, rural areas, innovative development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Згідно інформації Європейської Бізнес Асоціації, 83 % компаній-членів асоціації потерпіли від падіння бізнесу у 2022 р. При опитуванні 29 % підприємців виявили, що до 20 % компаній також зазнали краху, а в понад половини — падіння на 21 % й більше. Не було змін лише в 6 % опитаних компаній, а тільки 11% за рік війни змогли продемонструвати збільшення доходів. Як стверджують фахівці Київської школи економіки, сума прямих збитків підприємств (включно із державними) становить 13 млрд доларів, а загальні непрямі збитки складають понад 33 млрд доларів. Для відновлення підприємствам потрібно більше 25 млрд доларів [7].

Під час війни бізнес працює в синергії з державою для перемоги над ворогом: малі та середні підприєм-

ства взаємодіють з обласними адміністраціями і територіальними громадами щодо відновлення і розвитку підприємництва. Держава намагається створити всі необхідні умови для його виживання та інноваційного розвитку. Але нестача фінансових ресурсів для відновлення при цьому найбільше заважає бізнесу.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями державної підтримки як чинника інноваційного розвитку бізнесу займалися: Григоренко Є., Шніцер М. [3], Кисляк Р., Гетьманцев Д. В. [6] та ін. Але державна підтримка малого і середнього підприємництва під час війни є недостатньо висвітленою.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета дослідження полягає в аналізі державної підтримки як чинника інноваційного розвитку малого і

Таблиця 1. Державна підтримка бізнесу в умовах війни, 2022–2023 рр.

Вид підтримки	Особливості підтримки
Державна підтримка. Урядові програми й ініціативи із підтримки бізнесу	
Компенсація за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб	За кожного працевлаштованого із числа внутрішньо переміщених осіб роботодавцю держава виплачує компенсацію в розмірі мінімальної заробітної плати (6700 грн) упродовж 2 місяців
Єдина платформа цифрової взаємодії для допомоги у релокації бізнесу	ДП «Прозорро.Продажі» запустила платформу цифрової взаємодії щодо допомоги із релокації бізнесу.
Урядова грантова програма від держави для бізнесу – «Робота. Фінансова підтримка підприємствам від держави»	
Урядова програма «Робота»	Запустили офіційний сайт програми «Робота», на ньому можна ознайомитись із умовами участі по кожному грантовому конкурсу і подати заявку на отримання грантів від держави. Дані гроші дають змогу кожному, хто має навички, бажання й план, запустити власну справу чи розширити свій бізнес
Для бізнесу маркетплейс фінансових можливостей на Дія.Бізнес	Це місце, де підприємці зможуть обрати для себе необхідну фінансову програму, узяти детальні умови отримання фінансування і звернутися безпосередньо до банківських й інших установ.
Експортна діяльність. Нововведення й ініціативи у сфері експорту в умовах воєнного стану	
Створено оперативну платформу із актуальною інформацією	Офіс із розвитку підприємництва й експорту запустив оперативну платформу із актуальною інформацією для українських експортерів, що готові за кордон постачати свою продукцію в умовах війни й дати гідну відсіч усьому російському й білоруському у світу
Кредитна програма для компаній	Кредитна програма для компаній, що через агресію росії для реалізації експортних контрактів потребують додаткового фінансування
Експорт України в умовах повномасштабної війни: інтерактивний дашборд	Онлайн-інструмент, який містить у собі дані по експорту товарів з України за 2022 р. і в порівнянні з 2021 роком. За допомогою сервісу можна: дізнатись обсяги і динаміку українського експорту товарів; порівняти обсяги експорту 2021-2022 р. у розрізі: країн-партнерів, категорій товарів, регіонів світу.
Підтримка українських підприємців за умов війни для збереження бізнесу і робочих місць	
Допомога від Ради бізнес-омбудсмена	Рада бізнес-омбудсмена перед державними органами безкоштовно представляє і захищає законні права підприємців. Без суду досвідчені юристи допомагають бізнесу вирішувати спори
Чекліст для рестарту бізнесу	Інструмент від ініціативи UA Anti-crisis допомагає зібрати інформацію про ресурси та побудувати стратегію й зробити конкретні кроки щодо запуску бізнесу із метою скорішого відновлення економіки України. Ініціативу UA Anti-crisis створено учасниками освітніх програм розроблених і впроваджених Інститутом Маркетингу (Естонія) в партнерстві із офісом з розвитку підприємництва та експорту

Джерело: побудовано авторами за даними [5].

Таблиця 2. Державний грант на розвиток бізнесу, 2022–2023 рр.

Назва програми	Особливості отримання гранту
Своя справа	Програма мікрогрантів до 250 тис. грн
Свій сад	Програма грантів до 400 тис. грн за гектар
Програма грантів для переробних підприємств (новий рівень)	До 8 млн грн
Своя теплиця	Програма грантів до 7 млн грн за 2 гектари
IT-стартап (у стадії розробки)	Гранти до 3,5 млн грн
Старт в IT (у стадії розробки)	Гранти на навчання у сфері IT

Джерело: побудовано авторами за даними [5].

середнього підприємництва в сільських територіях України та визначенні шляхів щодо її удосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Українська бізнес-спільнота складається із двох нерівномірних сегментів. Це близько 500 великих підприємств із оборотом понад \$100 млн. Значна їх частина контролюється державою чи належить до багатогалузевих конгломератів, найбільші із яких контролюються групами, що історично називають "олігархами". На такі компанії припадає приблизно 30 % загального обороту корпоративного сектору. Із іншого боку, є близько 400000 малих та середніх підприємств (МСП) і близько 1,6 млн приватних підприємств. Разом вони складають решту — близько 70 % загального обороту. Але, згідно зі аналізом великих вибірок МСП, який прово-

дився місцевими консалтинговими компаніями, лише близько 60 % зареєстрованих МСП насправді діють, а близько 40 % не ведуть регулярної комерційної діяльності. Останні можуть бути підприємствами-сателітами великого бізнесу, створеними із метою оптимізації оподаткування, "сплячими" компаніями тощо [3].

Мале та середнє підприємництво складає фундамент економіки країни. В період війни вони стали вразливими, в порівнянні з великими мережевими компаніями, й найбільше страждали від нових проблем і викликів. 62 % мікро- і 43 % малим підприємствам припинили експорт й не вдалося його відновити, але при цьому 35 % середнього і 37 % великого бізнесу. Але, не зважаючи на це компанії продовжують діяти на відновлення експорту, оскільки його мета — це отримання прибутку і створення робочих місць. Багато українців повертаються в Україну із-за кордону, отже забезпечити їх роботою мають платники податків.

Щоб визначити сфери бізнесу, що є найбільш популярними під час війни, необхідно провести глибокий аналіз ринку чи, скористатися даними аналітичної групи OLX. На початку війни активно публікувалися оголошення про продажі бізнесу "під ключ" і була велика кількість охочих його придбати. Найбільшим попитом користувалась гастрономіка. У розділі "Бізнес та послуги" також пропонували продаж: магазинів (7124 оголошень); кав'ярень (3739 оголошень); сайтів (2168 оголошень); кафе (1268 оголошень); франшиз (1237 оголошень) [7].

Отже, бізнес державу підтримує продовжуючи працювати, сплачуючи податки і створюючи нові робочі місця. Влада в свою чергу, створює для бізнесів можливості щодо розвитку: впроваджує програми підтримки на національному і місцевому рівнях й допомагає в створенні співпраці із міжнародними донорами. Наведено державну підтримку бізнесу в умовах війни в табл. 1.

Отже, під час війни, держава намагається підтримувати підприємців та сприяти їх інноваційному розвитку. Міністерство цифрової трансформації України планувало ще до війни створити країну підприємців, у якій зручно можна відкрити бізнес, сплачувати податки і отримувати консультацію. Але 2022-2023 рр. потребував нових рішень для бізнесу. Хоча війна й внесла корективи, але владою було запроваджено чимало ініціатив з метою підтримки підприємців. Зокрема, отримати державний грант на розвиток бізнесу можна за однією із програм (табл. 2).

У березні 2022 р. владою було прийнято закон про пільгове оподаткування бізнесу, скасовано мито і ПДВ на весь імпорт, та через незрозумілі причини усе по-

вернули назад. Мінцифра також спільно із програмою "EU4Business", Мінекономіки й Офісом з розвитку підприємництва та експорту реалізували грантовий фонд "єРобота". Програму розраховано на підтримку 300 підприємств, що знаходяться у районі бойових дій або на ті, що були змушені виїхати і продовжити свою діяльність у іншому більш безпечному місці. На початку війни було внесено зміни до Податкового кодексу і надано можливість бізнесу платити лише 2 % від доходу. Заборонили також податкові перевірки і надали можливість не платити акциз. Держава наразі активно почала відкривати митні пости на кордоні із Польщею. Це дало можливість збільшувати обсяги перевезення товарів. Влада, крім того, для розвитку бізнесу надала дозвіл на пільгові кредити [7].

За даними дослідження Mastercard SME Index, більш ніж 28 % представників українського малого і середнього бізнесу уже розширили свою діяльність для іноземних споживачів у Польщі, Литві, Канаді та Німеччині. Ще 21 % в 2023 р. планує розвивати і розширювати бізнес, відкривати нові напрями і виходити на зовнішні ринки [9].

Ініціативи підтримки бізнесу наведені в табл. 3.

Аграрний сектор був основою економіки України до початку повномасштабної війни й буде продовжувати відігравати важливу роль в процесі відновлення. Відбудову буде спрямовано на вирішення ключових екологічних проблем, що ставлять під загрозу сталість виробництва продовольства, зокрема, деградації ґрунтів, забруднення води і повітря, а також криза втрати біорізноманіття і кліматична криза. Повоєнний розвиток сектору потрібно розглядати у ширшому контексті сталого розвитку сільських територій України, що має відбуватися інклюзивним шляхом, за участю усіх зацікавлених сторін. Відновлення агросектору має базуватися не тільки на цілях зростання виробництва, але і на забезпеченні довгострокового сталого розвитку України на курсі до членства в ЄС [10], враховуючи вплив війни (табл. 4).

Отже, агросектор потребує державної підтримки. Якщо дотримуватися Бюджетного кодексу, то у 2023 р. за різноманітними програмами державної підтримки, зважаючи на закріплені норматив 1 % від валового внутрішнього продукту, генерований сільським господарством в попередньому році, у аграрну галузь мало надійти декілька мільярдів гривень. Навіть з корекцією на території, які скоротилися через тимчасову окупацію, сума підтримки агропромислового комплексу за розрахунками не могла бути нижча за 4–4,5 млрд грн. Але в реальності прямі дотації аграрному сектору, не передбачені взагалі вперше за щонайменше 10 років.

Таблиця 3. Ініціативи підтримки бізнесу, 2022–2023 рр.

Назва ініціативи	Особливості ініціативи
Чат-бот	Із відповідями від Міністерства економіки України на питання про трудові відносини під час війни Для допомоги бізнесу від Державної регуляторної служби України під час війни
Безкоштовні консультації для підприємців	На порталі Дія.Бізнес безкоштовні консультації для підприємців
Безкоштовний онлайн-курс	Безкоштовний онлайн-курс «Швидкий старт на UpWork» для осіб, які бажають почати працювати на фріланс-біржах
Сервіси для перевірки власників компаній	Сервіси для перевірки власників компаній на зв'язок із росією й білоруссю
Платформа Prozorro+	Платформа для забезпечення нагальних потреб держави і відновлення українського бізнесу у часи війни Prozorro+
Маркетплейс	Маркетплейс Made with bravery – для просування українського експорту

Джерело: побудовано авторами за даними [5].

Причини, через які значна частина невикористаних коштів поверталася до держбюджету наведено на рис. 1.

Деякі отримувачі усе ж були, але в цілому розрив між показниками "закладено до Держбюджету" й "дійшло до галузі" був колосальним. Навіть при 100 % використанні програм у найкращі роки, закладених за ними сум вистачало на одиниці відсотків від загальної кількості учасників ринку [8].

Аграрний сектор у режимі реального часу вчиться працювати не тільки у форматі війни, а й за умови відсут-

Таблиця 4. Проблеми аграрної сфери в період воєнного стану та напрями державної підтримки в Україні, 2022–2023 рр., 2024 р.

Проблема	Шляхи державної підтримки
Сільськогосподарські угіддя (близько 5%) безпосередньо постраждали від війни, зокрема, танків та мін	Державна підтримка програм, спрямованих на максимізацію врожаю. Переосмислення набору вирощуваних культур із фокусом на підвищенні продуктивності
Через призов на військову службу та міграцію працівників виник брак сільськогосподарських працівників, наприклад, трактористів для роботи в полях	Автоматизація робіт
Активні бойові дії також завдали шкоди внутрішній транспортній інфраструктурі (переважно залізниці) і морським портам на Чорному морі, а також інфраструктурі зберігання та обробки агропродукції	Капітальне будівництво експортної інфраструктури (шляхом субсидування частини плати та відсотків за кредитами). Механізм підтримки виробників вітчизняної техніки й обладнання (зерновози, причепи, контейнери) шляхом її закупівлі з подальшим безоплатним наданням у користування сільгоспвиробникам
Відсутність страхування для покриття воєнних ризиків	Страхування експортних об'єктів і часткову компенсацію страховикам у разі знищення внаслідок військових дій від 40 % до 60 % від загальної вартості страхового відшкодування
Майже не застосовувалися цифрові технології для підвищення ефективності виробництва (наприклад, для оптимального внесення добрив і пестицидів)	Інвестиції в стартап-акселератори, які надають навчання та менторську підтримку. Використання програми пільгових кредитів «5-7-9»
Домінують особливо великі агрохолдинги з посівними площами до 100000 га, що знижує рівень управління	Створення резервного парку техніки (тракторів, комбайнів) та швидка заміна знищеної техніки

Джерело: побудовано авторами за даними [5, 9].

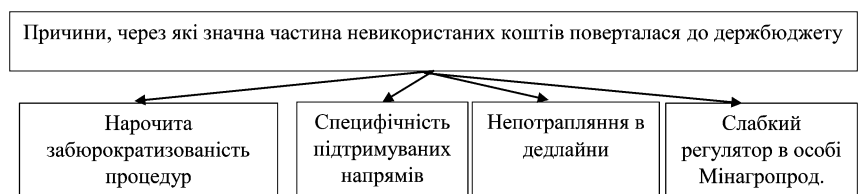

Рис. 1. Причини, через які значна частина невикористаних коштів поверталася до держбюджету

Джерело: побудовано авторами за даними [8].

Таблиця 5. Декларована державна підтримка агропромислового комплексу України, 2018–2022 рр.

Показники	Роки					2022 р. до 2018 р., %
	2018	2019	2020	2021	2022	
Сума державної підтримки агропромислового комплексу України, млрд грн	6,3	5,9	4,0	4,5	4,6	57,1

Джерело: [8].

Таблиця 6. Інноваційні напрями розвитку підприємств за сприяння держави

Критерії	Інноваційні напрями розвитку підприємств за сприяння держави
Модель оподаткування	Запровадження польської моделі оподаткування ФОПів
Державна підтримка мігрантів, постійна їх координація та зв'язок із ними	Після війни українці привезуть всі кращі практики ведення бізнесу що дозволить швидко розвивати Україну
Державна підтримка інновацій	Створення індустріального парку в Полтавській області
Державна підтримка малих й середніх фермерських господарств	Розвиток кооперації, поглиблення ланцюжків доданої вартості в агробізнесі

Джерело: побудовано авторами за даними [3, 6, 9].

ності коштів, зокрема державних. Декларована державна підтримка агропромислового комплексу України наведена в табл. 5.

Отже, у 2022 р. декларована державна підтримка агропромислового комплексу України становила 4,6 млрд грн, що на 42,9 % менше ніж у 2018 р. У 2023 р. запроваджено в дію Програми фінансової підтримки аграрного сектору економіки, що успішно зарекомендували себе у 2022 р. Наведемо державні програми підтримки агросектору у 2023 р.: діє програма за рахунок дотацій від Європейського Союзу для підтримки розвитку малих фермерів, що утримують поголів'я великої рогатої худоби до 100 голів корів чи мають у обробітку землі сільськогосподарського призначення площею користування від 1 до 120 га; діє Фонд часткового гарантування кредитів в сільському господарстві; діє програма із підтримки створення садів й теплиць; першочерговою необхідністю залишається розмінування територій, що перебували під тимчасовою окупацією, підтримка аграріїв, що залишаються працювати на даних землях [1].

Нова аграрна політика, що є частиною Плану відновлення України, визначила пріоритетні напрями відновлення до 2032 р. та деталі очікуваних джерел фінансування. У проєкті документа визначені очікування про залучення міжнародних фінансових інституцій щодо таких проєктів: "зелене зростання" для агропродовольчого сектору, просторове планування територій громад, картографування територій і розвиток інфраструктури для геопросторових даних [9].

Малі й середні фермерські господарства — це основа сільських громад. Вони забезпечують бюджетні надходження, робочі місця, соціальне забезпечення, мають кращий потенціал для досягнення екологічної рівноваги в господарюванні та забезпечують населені пункти продовольством. Їх важливість вагома під час повномасштабного вторгнення в Україну. Підтримка та сприяння децентралізації продовольчих систем на основі розширення можливостей малих фермерів і забез-

печення їхньої кооперації — це життєво важливим елемент для подальшого сталого відновлення України і життєздатності сільських територій. Отже зусилля, держави, спрямовані на забезпечення сталої реконструкції та відновлення аграрного сектору, повинні включати підтримку малих та середніх підприємств і розвиток кооперації (табл. 6).

Метою створення індустріального парку "Полтава" буде забезпечення економічного і промислового розвитку, підвищення рівня життя громад, створення нових робочих місць. Орієнтовна територія складатиме 30 га [10].

Так, як єдиний податок в Україні перетворився із інструмента підтримки малого бізнесу на систему ухилення від оподаткування великого й середнього бізнесу, то польська модель, передбачає більший ліміт за операціями оподаткування ФОПів — 2 млн євро. В Україні ліміт складає 7,8 млн гривень. Відповідно буде відмежований малий бізнес від середнього й великого. Отже, державна підтримка інноваційному розвитку малих та середніх підприємств дасть можливість розвивати економіку України.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Якщо до війни головними проблемами малого і середнього бізнесу були судова система, корупція і отримання доступу до закордонних ринків товарів і капіталу, то зараз вони стикаються з проблемами зруйнованої інфраструктури, відсутності попиту і браку доступу до фінансування й страхування. Бізнес державу підтримує продовжуючи працювати, сплачуючи податки й створюючи нові робочі місця. Влада в свою чергу, створює для бізнесів можливості щодо розвитку: впроваджує програми підтримки на національному й місцевому рівнях й допомагає в створенні співпраці із міжнародними донорами. Урядові програми й ініціативи з підтримки бізнесу, грантова програма «Робота спрямовані підтримувати підприємництво та сприяти інноваційному розвитку. Але у 2022 р. декларована державна підтримка агропромислового комплексу України становила 4,6 млрд грн, що на 42,9 % менше ніж у 2018 р. Державна підтримка відбудови аграрного сектору має бути спрямована на підтримку стійких компаній та інфраструктури. Поглиблення ланцюжків доданої вартості в агробізнесі, збільшення експорту та сприяння IT-стартапам створять можливості щодо економічного розвитку.

Література:

- Бізнес під час війни. URL: <https://chm-s.com/blog/biznes-pid-chas-vijni> (дата звернення: 25.09.2023).
- Врятувати рядового аграрія. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/agrosector-ukrajini-potrebuye-poryatunku-chi-ye-nadiya-vistoyati-i-shcho-potribnorobiti-50339042.html> (дата звернення: 20.09.2023).
- Григоренко Є., Шніцер М. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес. Велике дослідження. URL: <https://forbes.ua/money/yak-pisslyayvnyi-ukraina-mae-vidnovlyuvati-ekonomiku-ta-biznes>

velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501 (дата звернення: 25.09.2023).

4. Дія. Бізнес. URL: <https://business.dia.gov.ua/wartime> (дата звернення: 10.09.2023).

5. З 2023 року державні дотації для АПК зйдуть нанівець. Новий формат грантів може виявитися ефективнішим, але реформа припала на найкритичніший для галузі час. URL: <https://mind.ua/publications/amp/20247791-z-2023-roku-derzhavni-dotaciyi-dlya-apk-zijdut-nanivec-novij-format-grantiv-mozhe-viyavitsya-efektivni> (дата звернення: 25.08.2023).

6. Кисляк Р., Гетьманцев Д. В. Україні можуть запровадити польську модель оподаткування ФОПів: подобиці від Гетманцева. URL: <https://novyny.live/eksklyuziv/v-ukrayini-mozhut-zaprovaditi-polsku-model-opodatkovannia-fopiv-podrobitsi-vid-getmantseva-118617.html> (дата звернення: 02.09.2023).

7. Працює й адаптується. Які потреби й самопочуття у МСБ — дослідження Mastercard. URL: <https://vctr.media.ua/mastercard-sme-index-ukraine-149035/> (дата звернення: 06.09.2023).

8. Про напрями фінансової підтримки аграріїв у 2023 році. URL: <https://agro.dn.gov.ua/pro-napryamy-finansovoyi-pidtrymky-agrariyiv-u-2023-rotsi/> (дата звернення: 06.09.2023).

9. Сільське господарство: пріоритети сталих інвестицій для сприяння відновленню України. URL: <https://ecoaction.org.ua/sh-priorytety-stalykh-investytsij.html> (дата звернення: 12.08.2023).

10. У Полтаві пропонують збудувати індустріальний парк, який забезпечить економічний та промисловий розвиток міста. URL: <https://www.0532.ua/news/3663983/u-poltavi-proponuut-zbuduvati-industrialnij-park-akij-zabezpecit-ekonomichnij-ta-promislovij-rozvitok-mista> (дата звернення: 05.09.2023).

References:

1. Chm-s.com (2023), "Business during the war", available at: <https://chm-s.com/blog/biznes-pid-chas-vijni> (Accessed 25 September 2023).

2. Biz.nv.ua (2023), "Save the ordinary farmer", available at: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/agrosector-ukrayini-potrebuye-poryatunku-chi-ye-nadiya-vistoyati-i-shcho-potribno-robiti-50339042.html> (Accessed 20 September 2023).

3. Grigorenko, E. and Shnitzer, M. (2022), "As after the war, Ukraine should restore the economy and business. Great research", available at: <https://forbes.ua/money/yak-pisslya-viyni-ukraina-mae-vidnovlyuvati-ekonomiku-ta-biznes-velike-doslidzhennya-deloitte-15122022-10501> (Accessed 25 September 2023).

4. Business.dia.gov.ua (2023), "Action. Business", available at: <https://business.dia.gov.ua/wartime> (Accessed 10 September 2023).

5. Mind.ua (2022), "From 2023, state subsidies for agro-industrial complex will come to nothing. The new grant format may prove to be more effective, but the reform came at the most critical time for the industry", available at: <https://mind.ua/publications/amp/20247791-z-2023-roku-derzhavni-dotaciyi-dlya-apk-zijdut-nanivec-novij-format-grantiv-mozhe-viyavitsya-efektivni> (Accessed 25 August 2023).

6. Kislyak, R and Getmantsev, D.V. (2023), "Ukraine may introduce the Polish model of taxation of FOPs: details from Hetmantsev", available at: <https://novyny.live/eksklyuziv/v-ukrayini-mozhut-zaprovaditi-polsku-model-opodatkovannia-fopiv-podrobitsi-vid-getmantseva-118617.html> (Accessed 02 September 2023).

7. Vctr.media.ua (2022), "Works and adapts. What are the needs and well-being of SMEs — Mastercard research", available at: <https://vctr.media.ua/mastercard-sme-index-ukraine-149035/> (Accessed 06 September 2023).

8. Agro.dn.gov.ua (2023), "About directions of financial support for farmers in 2023", available at: <https://agro.dn.gov.ua/pro-napryamy-finansovoyi-pidtrymky-agrariyiv-u-2023-rotsi/> (Accessed 06 September 2023).

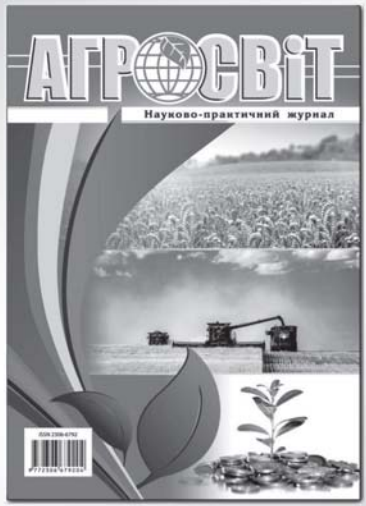
9. Ecoaction.org.ua (2023), "Agriculture: priorities for sustainable investments to promote the recovery of Ukraine", available at: <https://ecoaction.org.ua/sh-priorytety-stalykh-investytsij.html> (Accessed 12 August 2023).

10. 0532.ua (2023), "It is proposed to build an industrial park in Poltava, which will ensure the economic and industrial development of the city", available at: <https://www.0532.ua/news/3663983/u-poltavi-proponuut-zbuduvati-industrialnij-park-akij-zabezpecit-ekonomichnij-ta-promislovij-rozvitok-mista> (Accessed 05 September 2023).

Стаття надійшла до редакції 01.10.2023 р.

<https://nayka.com.ua>
Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292